

alimoniam ministrare posset, pugna quædam naturalis pro conservatione propriæ existentiae generatur, et quæ plures atque potiores ad existendum proprietates habent, cæteras destruunt atque perimunt. Unde, ex *Darwinio*, plures extiterunt species quarum memoria oblitterata penitus est. Et ex nunc extantibus multæ ab aliis sunt opprimendæ, adeo ut, si plantæ majorem quam homines evolutionem acquirant, ipsos homines perimant necesse sit. Lucta hæc *bellum pro vita tuenda*, vel *selectio naturalis* a *Darwinio* vocatur. Ex cujus doctrina sequitur, tam homines, quam universam creationem, ejusdem esse naturæ, et evolutionum numero homines tantummodo cæteris viventibus antecellere: quod nihil aliud quam putidum materialismum, millies profligatum sonat, præsertim cum nihil de spiritualitate atque immortalitate animæ, nihil de Deo deque Providentia loquatur; imo plures darwinistæ asserere non erubescant catholicas veritates cum darwinismo ex adverso pugnare, atque ab eodem rejici.

Plures circa annum 1804 tam in Anglia quam in Hollandia, et subinde in America, institutæ sunt sodalitates protestantium, quæ pecuniarum copia undique accita, sacram Bibliam in omnes linguas conversam, mutilam tamen et erroribus plenam, per universum orbem spargere curant gratis omnino, vel modicissimo pretio. Innumera ferme sanctæ Bibliæ exemplaria ubique locorum societatum ejusmodi sumptibus evulgata sunt.

Nonnulli e protestantium Angliæ cœtibus, Ecclesiæ catholicæ cultus majestate ac splendore capti, cæremonias, cantum et organa, quibus religionis decorantur solemnitates, admisere; confessionem auricularem, de consilio tamen, vota religiosa, sanctorum invocationem adeptis suis commendarunt, unde secta *ritualistarum* appellata sumpsit originem; quæ quasi gradus ad catholicam fidem amplectendam jure meritoque censenda est; major siquidem ac præstantior eorum pars, una cum doctore *Pusey*, ritualistarum coryphæo, catholicæ religioni nomen dedere, cæteris haud multum alienis ab hujusmodi exemplo sectando.

CAPUT IV.

CELEBRIORES SÆCULI XIX SCRIPTORES.

Cum religiosæ familiæ et regularium cœtus, ex quibus omni tempore numerosius christianæ religionis strenuum vindicum et athletarum agmen, prælia Domini calamo prælantium, oriri perspicuum est, præsentis sæculo partim bellis frequentibus, partim guberniis liberalibus dictis, status religiosi infensissimis hostibus, adeo imminuti inveniantur, ut eis aptari queat illud Virgili:

Apparent rari natantes in gurgite vasto;

Christus Dominus, qui suam Ecclesiam supra solidissimam petram fundatam, ab omni errorum macula liberam, et tot exagitatam adversitatibus, incolumem servare vult; sive ex sæculari clero, sive ex fidelibus ipsis, innumeros fere viros, si quo sæculo suscitavit, qui vineam Domini Sabaoth a vulpibus eam demoliri cupientibus defenderent, ac Petri navim fluctibus supernatantem semper immobilem, perpetuam inexpugnabilemque fore ostenderent; quin ex regulari statu defuerint, licet sæculis aliis rariores, qui majorum suorum vestigia sequentes, doctissimis scriptis christianam rempublicam illustrarint. Brevitati consulens, utriusque cleri, laicique status nonnullos tantum recensere vacat, a nostra Hispania ducens initium.

Perpetua laude extant digni *Jacobus Balmes*, presbyter, immatura morte defunctus an. 1848, pietate, ingenio et eruditione adeo commendatus, ut omnibus admirationi sit, ac ejus opera præsertim *El Protestantismo comparado con el Catolicismo* in omnes Europæ linguas inveniuntur conversa; *Joannes Donoso Cortés* philosophus, orator, magnique nominis scriptor publici juris, postquam meliorem in mentem conversus est; pretiosam mortem oppetiit an. 1852; doctissimus *Aurelianus Fernandez Guerra et Orbe*, qui omnem fere antiquitatem Hispaniæ, a primis usque temporibus, rimatus est, atque præclaris scriptis religionis mancipavit obsequio; et eximius adolescens

Marcellinus Menendez Pelayo, Santanderiensis, et in Universitate matritensi professor, verum eruditionis miraculum.

Ordinis S. Dominici PP. *Narcissus Puig* et *Francis Xarrié*, catalaunici, quorum institutiones theologiæ variis in collegiis adhibentur pro textu; *Zephyrinus Gonzalez*, manillanæ Universitatis doctor, et meritissimus Cordubæ antistes, cujus amicitia fruor, qui in lucem edidit celebre opus: *Estudios filosóficos sobre la filosofía de santo Tomás: Philosophiam elementarem* apprime elaboratam, *Estudios religiosos; Filosofía elemental*, et magnam *Philosophiæ Historiam*; plura insuper meditatur quæ præclaro suo ingenio digna fore confidimus; *Franciscus Gainza*, episcopus *Novæ Cáceres* in Philippinis insulis, auctor tractatus de facultatibus episcoporum Indiarum, et grammaticæ latinæ in manillana Universitate pro textu adhibitæ, ibi eam professor scripserat; *Franciscus Alvarado* (alias) *El filósofo Rancio*, suis doctissimis saleque conditis epistolis valde notus; vivere desiit an. 1814; *Franciscus Rivas*, qui cursum ecclesiasticæ historiæ tribus voluminibus hisce nunc diebus edidit, et *Joannes Planas* fœcundus concionum populi captui accommodatarum scriptor.

E Franciscanorum familia *P. Balthasar Yañez*, an. 1871 Vallisoleti defunctus, præter *Controversias críticas contra los racionalistas*, varios sermones itidem lingua patria exaravit; *Hyacinthus Martínez*, episcopus habanensis, morte correptus an. 1874, impressit opus de Beatissimæ Virginis Mariæ excellentiis, vindicationem civilitatis Ecclesiæ ætate media appellata, seu a sæc. X usque ad XVI, et diversos alios tractatus; piissimus *Raphael Velez*, archiepiscopus compostellanus, capuccinus, ab an. 1834 usque ad 1851, quo vivis defuit, Ecclesiam (ob cujus jurium tutamen, exilium a liberalibus perpessus fuit) et societatem egregie defendit in operibus: *Defensa del Altar y Trono*, et *Preservativo contra la irreligion*.

In augustiniano eremitico ordine doctissimi *Antolinus Merino* et *Josephus de la Canal*, primus an. 1830 defunctus, alter vero an. 1845, *Hispaniam sacram* a volumine XXXII usque ad XLVIII perduxerunt, et innumera alia scripserunt, ediderunt vel ab

extraneis verterunt in patriam linguam; *Josephus Muñoz Capilla*, Cordubensis, mortuus an. 1848, *Dupuis* confutator egregius, orator et naturæ investigator quantum ejus testantur opera; *Emmanuel Blanco*, Zamorensis, provincialis Philippinarum cui præstantissimum de re botanica opus, *Flora filipina*, inter primos cujusque sæculi scientiarum naturalium peritos, præbuit nobilem apprime locum; ad aliam vitam transivit an. 1845¹; *P. Joachimus Alvarez*, qui Lectiones philosophiæ, quas in collegio vallisoletano ordinis Er. S. P. Augustini provinciæ SS. Nominis Jesu insularum Philippinarum tradebat, in lucem emisit, aliis operibus sequendas, ni mors eum an. 1873 rapuisset cum nondum 40 ætatis annum explesset; *P. Lect. Franciscus Cuadrado* in nostro manillano cœnobio an. 1863 sacr. theologiæ professor, cujus opus de virtutibus, donis ac beatitudinibus an. 1877 prelum subiit, ac cætera quæ fere perfecta habet, Deo favente, subeant futurum est; *P. Josephus Naves* qui statim ac linguam illocanam insularum Philippinarum didicit, optimam ejusdem grammaticam conscripsit typisque edidit an. 1875, quo vivere desiit, cum 25 tantum egisset ætatis annum; et *P. Thomas Camara* natus an. 1847 die 18 septembris oppido *Torrecilla de Cameros*, diœcesis calagurritanæ, mihi olim discipulus, nunc autem dilectissimus comprofessor; pro magno siquidem quo pollet ingenii acumine, multiplici eruditione et singulari eloquentia scripsit, typisque commisit hoc ipso an. 1879 eximiam impugnationem pestilentis libri J. Gullielmi Draper, cui titulus, *Historia del conflicto entre la religion y la ciencia*, summis laudibus merito ab omnibus celebratam, qua adversarium vicit, protrivit ad nihilumque rededit; et Vitam Beati *Alphonsi ab Orozco*, ord. S. Augustini apprime elaboratam ad finem prope perducit, quæ sapientium expetita votis, publicæ quantotius luci patebit.

¹ Duplex *Floræ Philippinæ* amplissima editio Manillæ nunc prodit lingua latina et hispana, sumptibus PP. Augustinianorum, editionem curantibus PP. *Fr. Cælestino Fernandez* valde mihi amicitiae necessitudine juncto, qui opus in latinum vertit, et *Fr. Andrea Naves*, qui illud novis accessionibus locupletavit.

Brevitatis causa missos facimus *Emmanuellem Buzeta* et *Philippum Bravo*, præceptorem meum, Dictionarii geographici Philippinarum elaboratores; *Petrum Martínez de Zuñiga*, defunctum an. 1818, accuratissimum earumdem insularum historicum atque geographum; *Joannem Felix de la Encarnacion*, discalceatorum S. P. Augustini Philippinarum bis provincialem, qui typis mandavit dictionarium, grammaticam et alia idiomatis Zebuani opera; *Antonium Llanos*, Legionensem, *Floræ* Philippinarum continuatorem, qui cum superiore adhuc versatur inter mortales; *Laurentium Marin*, Navarrum, qui publici juris fecit institutiones Theologiæ Pastoralis, nonnullis in seminariis pro textu adhibitas; *Emmanuellem Jimenez*, nostri vallisoletani collegii olim rectorem, an. 1869 defunctum, auctorem Vitæ nostratum japonensium martyrum; *Franciscum Belza*, Navarrum, *Moralis P. Faustini Cliquet* illustratorem; *Marcellinum Diez Anton*, priorem cœnobii burgensis, cujus extant valde pia typis pluries commissa opera; *P. Mag. Frias*, Toletanum, qui mss. reliquit quædam historica; *P. Gandara*, Gallaicum, Galleciæ historiographum; et *P. Augustinum Moreno* auctorem operis *Concordia evangélica* et plurium concionum quas Cordubæ, ubi nunc degit, in lucem emisit.

Inter eos qui fulgent episcopalibus insulis commendatissimi habentur *Antonius Mª Claret*, archiepiscopus trajanopolitanus, piorum librorum indefessus compositor, cujus opera institutæ fuere *Libraria religiosa* Barchinonensis et *Academia* vulgo *de S. Miguel*; obiit an. 1870; *Arboli*, Gaditanus profundus philosophus; *Antolinus Monescillo* giensis antistes, nunc archiepiscopus valentinus, qui præter innumeras fere sive conciones, sive pastorales epistolas, scripsit *Manual del seminarista*, et alia; *Dominicus Costa et Borrás*, mortuus an. 1863 archiepiscopus tarraconensis, libertatis Ecclesiæ defensor egregius; quibus adjungendi sunt *Judas Romo*, hispalensis antistes, auctor operis *Independencia de la Iglesia de España*, et *Felix Torres Amat*, præsul asturicensis, Bibliæ sacræ in linguam hispanam traductor, eum siquidem ab erroribus in quos in-

ciderat resipuisse nonnulli affirmant. Historiam P. Marianæ tabulis chronologicis exornavit et auxit *Sabau y Blanco* episcopus oxomensis; ac Sermones pro toto anno typis commisit *D. Ildephonsus Infante* tenerifensis antistes, ordinis S. Benedicti.

Commemorare debemus e Societate Jesu Patrem *Josephum Mach*, operum *Tesoro del sacerdote* et *Maná del cristiano* auctorem, alia bene multa, Dei auxilio, meditantem, *Josephum Fernandez Cuevas*, cujus est opus *Institutiones philosophiæ*, et *Fidelem Fita* linguarum tam orientalium quam occidentalium, necnon antiquitatis notitia conspicuum.

Satis noti sunt *Maginus Ferrer*, Mercenarius, adversus liberales fervidus dimicator; *Joannes Troncoso*, trinitarius discalceatus, plurimorum concionum voluminum auctor elegans; *Joannes Gonzalez*, carmelitanus, Ecclesiæ vallisoletanæ cantor, sermonum pro toto anno scriptor politus, sicut et *Felix Lazaro Garcia*, Segoviensis, presbyter sæcularis, qui una cum *D. Atilano Melguizo* ordinis S. Bernardi, 20 sermonum volumina evulgarunt; denique *Dominicus Diez*, parochus diœcesis calagurritanæ, moralista haud innobilis; *Jacobus Almera* geologus eruditus, et *Raymundus Alsina*, qui cursum theologiæ moralis edidit Cœlsonæ, ubi nunc seminarii episcopalis professorem agit.

Plurima historica, philosophica sive polemica elaborarunt *D. Vincentius La Fuente*, Universitatis matritensis professor, *Joannes Emmanuel Orti y Lara*, in eadem civitate philosophiæ traditor, et *Michael Sanchez*, presbyter, qui omnes Matrili degunt et calamum impense stringere pergunt.

Memorari haud parva cum laude debent *Jac. Josephus Mazo*, vallisoletanæ Ecclesiæ canonicus magistralis, ob acceptissimum catechismum, et accuratam historiam religionis, seu potius biblicam, et *Franciscus Caminero Muñoz*, presbyter, Palentinus, qui valde utile scripsit Manuale isagogicum in sacram Scripturam.

Ad alias nationes gressum facientes, occurrunt nobis qui Ecclesiæ atque romani Pontificis jura et auctoritatem defendere, pro re nata habuerunt; comes *de Maistre*, Gallus, apud russi-

cum gubernium, regis Pedemontii legatus, opere hispanice *Veladas de S. Petersburgo*, maxime vero volumine *Del Papa y de la Iglesia galicana* commendatus; *Joseph Ignatius Moreno*, canonicus limanus in Peruvia republica; *Maurus Cappellari*, postea Gregorius XVI, in *Il trionfo della santa Sede e della Chiesa*; *Vict. Deschamps*, nunc temporis mechlinensis episcopus et Belgarum primas, præsertim in libro adversus Dupanloup aurelianensem antistitem exarato; *Prosper Gerarguer*, benedictinus gallus, congregationis S. Mauri, monasterii de *Solismes* doctissimus abbas, an. 1874 morte correptus, quò opus episcopi Suræ *Maret* contra summi Pontificis infallibilitatem, tribus voluminibus an. 1870 confutavit; *Augustinus Ciasca* ordinis S. P. Augustini, linguarum orientalium peritia nulli secundus, qui scripsit *Examen criticum apologeticum concilii vaticani*, quique hodie SS. Pontificum Pii IX et Leonis XIII mandato, correctissimam SS. Librorum textus cophtici parat editionem. Commemorari etiam debet *Jacobus Doyle*, Hibernus kildarensis episcopus, ex nostro augustiniانو ordine assumptus, cujus est *Defensio religionis catholicæ* contra anglicanum dublinensem episcopum, ne commemorem famosum *Specimen de juribus catholicorum*; *Principia religiosa et civilia catholicorum Hiberniæ vindicata*; *Analysim fidei divinæ*; *Apologiam miraculorum* et quamplurima alia; obiit an. 1834. Summi Pontificis cum spirituali tum temporali potestati vindicandæ insudavit *P. Petrus Gual*, franciscanus, Catalaunicus, sui ordinis in Peruvia commissarius apostolicus et in vaticano concilio archiepiscopi Limani procurator.

In theologia illustranda strenue versati sunt *Joannes Perrone* Siculus, Soc. Jesu, collegii romani ejusdem Societatis studiorum præfectus, conciliique vaticani consultor, cujus prælectiones plusquam vices prælium subiere; auctor est operis De matrimonio christiano, Synopsis historiæ theologiæ, Tractatus de virtute religionis, De virtutibus theologicis et aliorum¹; *Michael*

¹ Dolendum sane cl. *Perrone* commendasse, veluti fidum S. P. Augustini interpretem, Carolum Tricasinum, cujus præcipuum circa mentem Augustini opus, *Commentaria in libros S. Augustini de Gratia et contra*

Angelus Marcelli, Sabinus, ordinis eremitarum S. P. Augustini, sacrae Scripturae in romana Universitate clarus professor, vita functus an. 1804, ejus Institutiones theologiæ eleganti stylo conscriptæ ab an. 1844 usque ad 1847 editæ sunt; *Carolus Thil*, Polonus, ejusdem familiae alumnus, mortuus an. 1829, reliquit accuratam *Exercitationem de fontibus theologiæ*; *Bouvier*, Gallus, episcopus cenomanensis, et *Liebermam* vicarius generalis diocesis argenteratensis, etiam ipse Gallus, suis Institutionibus apprime clari; paucis abhinc annis ex hac vita migrarunt; *Franciscus Patricius Kenrik*, episcopi S. Ludovici de *Misouri* Statuum Americae foederatorum germanus frater, tam de theologia dogmatica quam de morali scriptor accuratus; cardinalis *Franzelin*, jesuita, romanus professor, qui prelo tradidit opus theologicum; *Albertus Knoll a Vulsano*, capuccinus tyrolensis, magno opere cui titulus *Institutiones dogmatico-polemicae*, aliisque celebratus; et *Carolus Pasaglia* qui antequam Soc. Jesu tunicam exuisset *Commentarium de prærogativis S. Petri*, necnon diversos tractatus de Deo, deque divina voluntate conscripsit.

Nulla tamen est natio quæ tot theologos præsentis sæculo quam Germania numerare queat, etsi fere omnes lingua scripserint patria. Præter auctores Dictionarii encyclopedici theologiæ catholicæ¹, exhibet nobis *Henricum Klee* memoria dignum ob dogmata catholica tribus vol. Moguntiae an. 1835 edita, *Historiam eorumdem dogmatum*, et tractatus de confessione auriculari, atque de matrimonio; *Marianum Dobmair*,

pelagianos, in indicem librorum prohibitorum relatum est, decr. 21 aprilis an. 1693, in quo Tricasinus, ex sodali suo *Alberti a Vulsano*, totus erat, ut SS. Thomæ Aquin. et Augustini discipulos ex hujus principiis revinceret. Ac licet *Perrone* ad alia, minime vero ad præfatum opus, lectorem consulto remittat, Tricasini auctoritas cæteris hanc circa quæstionem operibus nutet ac flocci pendatur, ex hujusmodi decreto, necesse est.

¹ Inter hujus dictionarii auctores specialem merentur mentionem *Joannes Alzog* Friburgensis, de quo postea; *Allioli* Ausburgensis; *Bus* Friburgensis; *Hanoberg* Monacensis; *Heselé* Tubigensis ab an. 1870 Rotomburgensis episcopus, in ipso vaticano concilio cujus erat consultor, a Pio IX electus; *Theiner*, *Staudenmaier* supra commemoratus, *Huerter*, *Movers* *Weit* atque *Vetzer*.

ord. S. Benedicti, scriptorem operis *Systema theologiæ catholicæ*; *Franciscum Staudenmaier*, qui edidit *Theologiam christianam* an. 1844; *Engelbertum Klupfel*, professorem vindobonensem, augustinianum, vita functum an. 1812, Institutionibus theologicis atque quampluribus aliis elucubrationibus clarissimum; ne nimium morer in mentem revocans *Celsum Bernardum Galura*, *Joannem Michaelem Sailier*, ratisponensem episcopum; *Patrizium Zimmer*; *Pingeler*; *Ignatium Tanner*; *Josephum Onymus*; *Danielem Tobenz*; *Lienhardt*, ord. S. Benedicti; *Al. Waibl* franciscanæ familiæ; *Hagel*; *Franciscum Bitter*; *Ignatium Kulin*; *Baader* (vir erat laicus); *Franciscum A. Scharpf.*; *Antonium Günther*, cujus propositiones aliquæ a Pio IX damnatæ sunt; comitem *Leopoldum Stolberg*; *Hilgers*, *Buchmann*; atque toto orbe celeberrimum *Joannem Adam Moehler*, qui in præclaro opere *Symbolica* protestantium errores contrivit, quantum a veritate, commenta novatorum abhorreant, luce meridiana clarius patefaciens; quique mortalem vestem exiit an. 1838.

Scientia morum cultores habuit minime contemnendos, nam *Petrus Scavini* novariensis canonicus, S. Ligorii vestigia premens, composuit opus cui titulus *Theologia moralis*, a Pio IX brevi ad auctorem die 7 aprilis an. 1847 e Roma missum, satis commendatum, quo solide ac erudite quæstiones morales pertractat; *Deodatus Neiraquet* ejusdem S. Ligorii doctrinam in compendium redegit, qua de causa Pius IX auctori titulum missionarii apostolici, gratulans de labore ad felicem exitum ducto, impertivit. Idem præstiterunt presbyter *Andreas Galani*, licet breviori quam par esset stylo, et *Joannes Petrus Gury* Soc. Jesu, Annici moralis professor, vivis paucis abhinc annis ereptus; ejus opus sæpe recusum, prodiit in lucem Barchinone an. 1869 notis *A. Ballerini*, Collegii romani ejusdem Societatis alumni; et 1873 jussu S. Cong. de Propaganda Fide brevibus sed opportunis annotationibus auctum, et præclaris bullæ *Apostolicæ Sedis* commentariis locupletatum opera et studio *P. Nicolai Cretoni*, ordinis eremitarum S. Augustini, Romæ typis editum est, et hac exhausta editione an. 1875 item prelum

subiit. Non parum *D. Grassi* atque *Gousset*, rhemensis episcopus, *Moralem theologiam* provexere.

Accuratam sacræ Scripturæ introductionem concinnavit *Thomas Moralia*, Augustinianus, in *Romana Sapientia* usque ad an. 1830, quo debitum naturæ persolvit, S. Scripturæ professor; ubi etiam an. 1870 adhibebatur pro textu. Commendantur et opera biblica *Hug* et *Jalin*, in quibus tamen aliqui navi inveniuntur; nec minoris nominis laudem sibi ex Perrone (*Historiæ Theologiæ synopsi*) peperere *Joannes Neop. Alber*, hermeneuticis institutionibus; *Weit*, Scriptura sacra contra incredulos vindicata; *Joannes Michael Lœhnis*, Lineamentis Hermeneuticæ; *Brunati* dissertatione biblica; *Vincentii* et *Patrizi* (hic Soc. Jesu), primus, ob defensionem sessionis quartæ concilii tridentini, secundus tractatu de sacrarum Scripturarum interpretatione. Magno pretio quoque apud omnes habetur Introductio historico-critica in utriusque Testamenti libros, lingua gallica, exarata a *Glairé*; necnon Hermeneuticæ biblicæ generalis principia rationalia, christiana et catholica a *Rinolder* exposita.

Quid de *Francisco Maria Moigno* et *Antonio Jorio*, de Anxano? Primus, Gallus, canonicus S. Dionysii, communi luci an. 1804 donatus, omnes ferme naturales scientias innumeris lucubrationibus fovit ferventissime, illustravit, provexit; et amicabile earum cum religione consortium apertissime ostendit ac patefecit nuperrimo præsertim auro cedroque dignissimo opere, *Fidei splendores sive Coruscationes*. Alter vero, Italus, ordini S. P. Augustini adlectus, cœlites impense prosecutus est laudibus; vitas SS. P. Augustini, et Richardi primi Andriæ sacrorum antistitis, SS. Nicolai, Thomæ a Villanova et Venerabilis Josephi Bartholomæi Menochio, Augustiniani, scripsit; atque adversus protestantes stringens calamum, eos lepide feliciterque insectatur in pulcherrimo opere quod denominavit ironice, *Le Bellezze del Protestantismo*, cujus meritum prædicant et summopere extollunt repetitæ quotidie editiones. Aliaque meditantur.

Jus canonicum impense colunt *D. Bouix*, Gallus, a Pio IX

gratulatus de studio et ingenio in sacris canonibus interpretandis impenso; *D. Philips* monachiensis professor, conciliique vaticani consultor, addictissimus romanæ Ecclesiæ doctrinæ, ob id, obque optimam in scribendo methodum, summopere acceptus; *Maurus Schenkel*, necnon *Ferdinandus Walter*, qui duo, utrum plus laudis mereantur, ob bona quæ tradiderunt, quam ignominia propter absurda, haud facile definire possit; *Joan. cardinalis Saglia*, auximanus episcopus, edidit institutiones juris publici et privati breves quidem, sed idearum nexu sermonisque claritate omni pretio æstimabiles. Primus tamen, qui in hoc sæculo jus canonicum illustravit, est proculdubio *Joannes Devoti*, anagniensis episcopus, qui, præter canonicas institutiones in quatuor libros divisas, aliud magnæ molis opus adversus *Van-Espem* inceperat, sub hoc titulo: *Jus ecclesiasticum universum publicum et privatum*; morte tamen præventus, semiplenum reliquit. Magna hinc scientiæ utilitas adjicienda venit ex juris Græcorum historia quam Romæ scribit *Joannes Baptista Pitra*, S. R. C. cardinalis, monasterii de Solesmes congregationis S. Mauri olim meritissimus abbas, opere de originibus romanæ Ecclesiæ, famam haud mediocrem nactus.

Si ad historiam vertimus oculos, videre licebit in Belgio *Franciscum Rohrbacher*, presbyterum; in Gallia *Blanc*, *Jager* atque *Receveur*, qui omnes Ecclesiæ Historiam ex integro contexerunt, *Rohrbacher* autem ampliori quam cæteri forma; et *Henrion* Historia missionum, sicut et *Bérault-Bercastel* historiæ continuatione præclarum. In Germania, Ecclesiæ facta, progressus et vicissitudines exposuerunt *Doëllinger* monachiensis Universitatis rector, qui ad schisma defecit; comes *Franciscus Leop. Stolber*, de quo supra, auctor historiæ religionis Jesu; *Joannes Alzog*, cujus opus prodit hispanica lingua Barchinone an. 1855, annotationibus, in his quæ ad Hispaniam pertinent, *D. Vincentii de la Fuente*, quas in Ecclesiæ Hispaniæ historiam postea convertit; demum *Thomas Katekamp*, opere nondum ad finem perducto. In Italia solidate doctrinæ commendantur Prælectiones in præcipua ecclesiasticæ historiæ capita pres-

byteri *Palma*, an. 1849 in vaticano palatio sclopeti globulo, ab insurrectis immisso, interfecti; necnon Chronistoria nostratis *Benjamini La Arena*, Neapolitani, defuncti an. 1877, ob multiples rerum ab origine Ecclesiæ usque nunc in ea ordine digestas notitias. Historiæ adjumento inserviunt ac veluti ipsius appendices vel complementa æstimari debent vita S. Dominici a *Henrico Dominico Lacordaire*, FF. Prædicatorum in Gallia restauratore conscripta, an. 1862 ad æternam vitam sublato; Vitæ seu Biographiæ virorum illustrium ordinis erem. S. Augustini, et Eremus sacra, sive Vitæ episcoporum ejusdem ordinis a sæculo XIII usque in præsens, auctore claro viro *P. Josepho Lanteri* Liguriodanensi, assistente generali ejusdem ord. et sacrae cong. Indicis consultore, qui adhuc vitales auras aspirat; Pontificum romanorum ab *Artaud de Montor* equite gallo editæ; Pontificum patria Germanicorum, curante *Hoëller*; Vita S. Nicolai de Tolentino a Patre Philippo Georgi, Augustiniano, tribus vol. an. 1858 conscripta; S. P. Augustini, auctore *Poujoulat*; S. Elisabeth a comite *de Montalembert*, an. 1869 defuncto, edita; S. M. Monicæ a presbytero *Bougaud*, Aurelianensi generali vicario; Historia gallicæ Revolutionis, quam magno labore et eruditione presbyter *Gaume* confecit, et Societatis Jesu, quæ *Crétineau Joly* compositorum agnoscit, quorum nomina nefas est omittere. Quinque posteriores genuit fecunda scriptorum parens Galliarum natio. Huc recidit opus Bollandistarum a Jesuitis belgicis an. 1845 prosequi cœptum, cujus duo volum. ad octobris mensem pertinentia publici luci patuerunt.

Naturales scientias, prout ad ecclesiastica munia ordinantur, pertractant nobiles Galliæ scriptores *Debreyne*, ex medico religiosus trapensis, et *Descuret* sæcularis, physiologiam præsertim hygienem atque medicinam. Sagax fuit in geologia exponenda *Marcellus de Serres* montispesulanus professor. Poeseos numen summo gradu obtinere vice-comes *de Chateaubriant*, qui, licet soluta oratione, religionis excellentiam et pulchritudinem concinne cecinit; *Philippus Balzofiore*, Augustinianus, de insula Aenaria, orator, poeta et jurisconsultus,